

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003р. (в редакції від 04.02.2019). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 14.05.2019).
2. Сімейний кодекс України: Закон України від 10 січня 2002 р. № 2947-III. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>. (дата звернення: 12.05.2019).
3. Сімейний кодекс України: науково-практичний коментар / За ред. І.В. Жилінкової. Харків: Ксилон, 2008. 855 с.
4. Цивільний кодекс України: коментар / Є. О. Харитонов [та ін.] ; заг. ред. Є. О. Харитонов, О. М. Калітенко ; Одеська національна юридична академія. О. : Юридична література, 2003. 1079 с.
5. Лесовська С.Г. Стан впровадження допоміжних репродуктивних технологій в Україні. *Слово о здоров'є*. 2017. № 8. URL: <http://ozdorovie.com.ua/stan-vprovadzhennya-dopomizhnih-reproduktivnih-tehnologiy-v-ukrayini/?lang=ru#acceptLicense> (дата звернення: 10.05.2019).
6. Булеца С. Б. Істотні та випадкові умови договору сурогатного материнства. Науковий вісник Ужгородського національного уні- верситету, 2014. Випуск 27. Том 1. С. 129–134.

**Южека Р. С.**

студент

Дніпропетровського державного  
університету внутрішніх справ

*Науковий керівник – професор  
кафедри*

*цивільно-правових дисциплін*

*кандидат юридичних наук, доцент*

***Нестерцова-Собакарь О.В.***

## **ЮРИДИЧНИЙ СКЛАД ЦИВІЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ**

Найбільш гострим та дискусійним було і залишається питання підстав виникнення цивільно-правової відповідальності. З цього приводу слід вказати, що у цивілістиці склалися різні наукові погляди щодо їх визначення.

Протягом тривалого часу в юридичній науці радянського періоду панувала думка, що необхідною підставою цивільно-правової відповідальності є склад цивільного правопорушення. Вчення про склад цивільного правопорушення як необхідної та достатньої підстави було сформульоване та обґрунтоване Г.К.Матвеевим у роботі «Вина в радянському цивільному праві», що вийшла у 1955 р. [1]. Дослідник зазначав, що наявність складу цивільного правопорушення – загальна і, як правило, єдина підстава цивільно-правової відповідальності. Інакше кажучи, склад правопорушення є тим юридичним фактом, який породжує

правовідносини між правопорушником та потерпілим і створює певні «претензії» потерпілого й обов'язки порушника з відшкодування збитків, завданих протиправною дією. За відсутності повноцінного складу правопорушення, на думку Г. К. Матвеева, слід говорити не про відповідальність, а про обов'язок відшкодувати шкоду чи сплатити штраф [2, с. 5-7]. Цю позицію підтримує і більшість сучасних авторів. Традиційним є набір елементів складу цивільного правопорушення, який зазвичай komponується з наступних підстав: протиправна дія (бездіяльність); шкода (або шкідливі наслідки); причинний зв'язок між протиправними діями (бездіяльністю) і шкідливими наслідками; вина правопорушника [3, с. 256]. Перші три підстави вважаються явищами об'єктивного порядку, вина ж являє собою суб'єктивну підставу відповідальності.

Під складом цивільного правопорушення одні автори розуміють сукупність певних ознак правопорушення, що характеризують його як достатню умову відповідальності, інші – сукупність загальних, типових умов, наявність яких необхідна для покладення відповідальності за порушення цивільних прав та обов'язків і які в різних поєднаннях зустрічаються при будь-якому цивільному правопорушенні.

Однак останнім часом з'явилися й інші позиції щодо підстав виникнення цивільно-правової відповідальності.

Так, В. В. Вітрянський зазначає, що підставою цивільно-правової відповідальності (єдиною та загальною) є порушення суб'єктивних цивільних прав, як майнових, так і особистих немайнових, оскільки цивільно-правова відповідальність являє собою відповідальність одного учасника майнового обороту перед іншим, відповідальність порушника перед потерпілим, її загальною метою є поновлення порушеного права. При застосуванні цивільно-правової відповідальності не мають ніякого правового значення «шкідливі наслідки» з точки зору негативного впливу допущеного порушення цивільних прав на суспільні інтереси, «об'єктивна» та «суб'єктивна» сторони цивільного правопорушення [4, с. 125].

Г. В. Хохлова, піддаючи критиці концепцію складу цивільного правопорушення, зазначає, що єдиною та обов'язковою умовою цивільно-правової відповідальності є завдання майнової або немайнової шкоди, тобто применшення матеріального чи нематеріального блага. З цього автор робить не зовсім зрозумілий висновок про те, що підставою цивільно-правової відповідальності (єдиною і загальною) є порушення суб'єктивних цивільних прав [5, с. 80-81].

Виходячи з викладеного можна констатувати наявність кількох позицій щодо підстав виникнення цивільно-правової відповідальності, що протиставляються одна одній, а відтак у науці цивільного права відсутня єдність з цього приводу.

Визначаючи підстави виникнення цивільно-правової відповідальності, ми погоджуємося із застосуванням конструкції складу правопорушення для

характеристики цього правового явища. Відповідальність боржника настає не за будь-якого порушення суб'єктивного цивільного права, на чому наголошують окремі вчені, а лише за наявності обставин, які законом визнаються необхідними для притягнення до такої відповідальності. Зазначені обставини і є підставами виникнення цивільно-правової відповідальності. До них, зокрема, належать: 1) протиправні дії боржника; 2) наявність наслідків у вигляді шкоди у кредитора; 3) наявність причинного зв'язку між діями боржника і наслідками у вигляді шкоди, що виникла у кредитора; 4) вина боржника [6, с. 227].

Викладене вище дозволяє дійти висновку, що цивільно-правова відповідальність виникає внаслідок наступних підстав: 1) протиправні дії боржника; 2) наявність наслідків у вигляді шкоди у кредитора; 3) наявність причинного зв'язку між діями боржника і наслідками у вигляді шкоди, що виникли у кредитора; 4) вина боржника. А відтак можна констатувати правильність та обґрунтованість концепції складу цивільного правопорушення як загальної і єдиної підстави цивільно-правової відповідальності.

---

1. Матвеев Г. К. Вина в советском гражданском праве / Г. К. Матвеев. К.: Изд-во КГУ, 1955. 380 с.

2. Матвеев Г. К. Основания гражданско-правовой ответственности / Г. К. Матвеев. М.: Юрид. лит., 1970. 312 с.

3. Язвінська О. М. Цивільно-правова відповідальність за порушення законодавства про захист прав споживачів. *Економіка та управління на транспорті*. 2016. Вип. 2. С. 255–261.

4. Брагинский М. И. Договорное право. Книга первая: Общие положения / М. И. Брагинский, В. В. Витрянский. 2-е изд. М.: Статут, 2005. 842 с.

5. Хохлова Г. В. Понятие гражданско-правовой ответственности. *Актуальные проблемы гражданского права : сб. статей / [под ред. В. В. Витрянского]*. 2002. Вып. 5. С. 64–85.

6. Загородній С. А. Актуальні проблеми виникнення цивільно-правової відповідальності. *Право і Безпека*. 2011. № 1. С. 226–230.